נייער טומעל אַרום די וואַלן צום הויפּט־ראַבּינאַט אין ישראל

די דריי נייע תקנות וואָס דער רעליגיע מיניסטער וויל איצט אַיינפירען. — וואָס זיינען זיי? — די געגנערשאַפט צו דעם פון דעם העכסטען רבני'שען ראַט אין ישראל. — ווער עס זיינען די קאַנדידאַטען צום הויפּט־ראַבינאַט. — אַן אויפקלערונג אין דעם ענין.

פון הרב אהרן בן־ציון שורין

אַ נייע פרשה איז די טעג אַריינגעבראַכט געוואָרען אין דער פראַגע פון וועהלען אַ נייעם רב־ראשי (הויפּט־רב) אין מדינת ישראל אויפ'ן אָרט פון פאַרשטאָרבענעם הרב יצחק אייזיק הלוי הערצאָג, נ"ע.

דער איצטיגער רעליגיע מיניסטער, הרב יעקב משה טאָלעדאַנאָ, האָט די טעג געשאַפען אַ מאָדנעם צוגאַנג צו דער פראַגע מיט אַ מאָדנעם פאָרשלאַג וואָס ער האָט צוגעגרייט און וואָס ער האָט בדעה פאָרצושלאָגן: דאָס צו מאַכען פאַר אַ געזעץ. עס הייסט, ער וויל איצט שאַפען נייע רעגולאַציעס צו די וואַלען פון דעם נייעם הויפּט־רב פאַר מדינת ישראל.

וואָס זיינען די נייע רעגולאַציעס?

1) ביז היינט איז די צוגרייטונגס קאָמיטע פאַר די דערמאָנטע וואַלען באַשטאַנען פון 8 מיטגלידער — 4 פון זיי פלעגען אויסגעקליבען ווערען פון דעם העכסטען רבני'ישען ראָט פון ישראל און די אַנדערע 4 פלעגען באַשטימט ווערען דורכ'ן רעליגיע מיניסטעריום.

לויט'ן פריערדיגען געזעץ פלעגט אָט די צוגרייטונגס קאָמיטע באַשטימען די 70 פאָרשטייער, וואָס האָבען געדאַרפט וועהלען דעם הויפּט־רב פון ישראל. אין דער גרופּע פון 70 זיינען געווען 42 רבנים און 28 פאָרשטייער פון שוהלען און רעליגיעזע געמיינדעס.

הרב טאָלעדאנא האָט איצט געוואָלט צוגעבען אַ 9טען מיטגליד צו דער צוגרייטונגס קאָמיטע פון 8. און דער נײַנטער וואָלט געווען אויך אַ באַשטימטער פון רעליגיע־מיניסטעריום. דאָס הייסט, אַז דער רעליגיע־מיניסטעריום וואָלט געהאַט אין דער קאָמיטע ניט 4 מיטגלידער, ווי ביז איצט, נאָר 5. און דאָס וואָלט געמיינט אַ מאַיאָריטעט פאַר'ן רעליגיע־מיניסטעריום.

לויט אָט דער נייער רעגולאַציע פון הרב טאָלעדאַנאָ, וואָלט אויסגעקומען, אַז דער רעליגיע־מיניסטעריום וואָלט געהאַט מעהר איינפלוס ביים קלייבען דעם הויפּט־רב ווי די רבנים אַליין: דער רעליגיע־מיניסטעריום, דאַרף מען פאַרשטיין, איז אַ רעגירונגס אָפּיס. כאָטש דער רעליגיע מיניסטער איז ... ביז

פענישען פון די רעליגיעזע אידען פון ישראל, ווי ביז היינט.

אַזאַ הויפּט־רב וואָלט דאַן געווען ניט מעהר ווי אַ קאַזיאָנער ראַבינער, וואָס וואָלט ניט געהאַט מיט זיך דעם כח און אויטאָריטעט פון דער תורה, בלויז דעם כח און אויטאָריטעט פון דער רעגירונג. אַ שטייגער, ווי ס'זיינען געווען די אַמאָליגע קאַזיאָנע ראַבינער פון דעם צאַר'ישען רוסלאַנד, בלויז מיט דעם אונטערשייד, וואָס זיי וואָלטען זיין היינט קאַזיאָנע ראַבינער פון אַ אידישער מדינה.

2. הרב טאָלענדאַנאָ האָט איצט געוואָלט אויך איינפירן אַז אַ קאַנדידאַט צום הויפּט ראַבינאַט זאָל ניט טאָרען זיין עלטער פון 70 יאָר. ביז היינט איז אַזאַ פונקט ניט געווען אין די וואַל־פאָרשריפטען. די פראַגע פלעגט איבערגעלאָזען ווערען צו די 70 וועהלער, זיי זאָלן אַליין נעמען אין באַטראַכט יעדע קאַנדידאַטור אָהן אונטערשייד פון עלטער. און —

ביז היינט האָט יעדער רב פון דער גאַנצער וועלט, צי פון ישראל, צי פון ערגיץ אַנדער לאַנד געקאָנט זיין אַ קאַנדידאַט צום הויפּט־ראַבינאַט. איצט וויל דער רעליגיע־מיניסטער, הרב טאָלעדאַנא איינפירען אַ מין גזירה, אַז נאָר בירגער פון ישראל זאָלען קאָנען זיין קאַנדידאַטען צו דעם אַמט פון: עם הויפּט־ראַבינאַט.

ווי באַקאַנט, רעדט די אידישע וועלט היינט־צו־טאָג וועגען דריי קאַנדידאַטען צו די איצטיגע וואַלען צים הויפּט־ראַבינאַט. זיי זיינען: הרב איסר יהודה אונטערמאַן, הויפּט־רב פון תל־אביב, וועלכער איז עלטער פון 70 יאָר; הרב שלמה גורן, הויפּט רב פון דער ישראל אַרמיי, וועלכער איז היינט אַלט 42 יאָר, און הרב דר. יוסף דוב סאָלאָווייטשיק פון באָסטאָן, וועלכער איז נאָך ווייט פון די זיבעציגער יאָרען. אָבער ער האָט דעם חסרון... וואָס ער איז ניט קיין ישראל בירגער.

ווי מען האָט זיך נאָר דערוואוסט פון די נייע וואַל־רעגולאַציעס, וואָס דער רעליגיע מיניסטער וויל איינפירען, האָט מען באַלד געזעהן וואוהין ער צילט מיט זיינע נייע תקנות.

„ס'איז פאַר אַלעמען געווען קלאָר, מעלדעט די איט"א, אַז מיט די לעצטע צוויי פּינקטען צילט הרב טאָלעדאַנאָ צו באַזייטיגען די קאַנדידאַטורען פון הרב אונטערמאַן פון תל אביב, ווייל ער איז עלטער פון 70 יאָר און פון הרב סאָלאָווייטשיק פון אַמעריקע, וועלכער איז ניט קיין ישראל בירגער. אַזוי אַרום בלייבט דערווייל די איינציגע קאַנדידאַטור פון הרב שלמה גורן".

גוט די נייע פּראָצעדורע, וואָס הרב טעלעדאַנאָ האָט געוואָלט דורכפירען מיט'ן כח פון געזעץ, האָט אַרויסגערופען די שאַרפסטע פּראָטעסטען פון דעם העכסטען

נעם קאַנדידאַט, קיינער טאָר פון קיינעם ניט צונעמען די רעכט צו קאַנדידירען צום הויפּט־ראַבינאַט.

דער עיקר מאָדנעקייט אין די נייע רעגולאַציעס פון הרב טאָלעדאנא איז גאָר וואָס ער, אַליין אַ רב, האָט געוואָלט פּסל'ען די רבנים פון דער וועלט פון צו קאָנען זיין קאַנדידאַטען צום הויפּט ראַבינאָט פון ישראל.

אייגענטליך, טענה'ן גאָר שטענדיג די רעליגיעזע קרייזען פון ישראל, אַז דער הויפּט־ראַבינאַט דאַרף זיין די צענטראַלע תורה'דיגע אינסטאַנץ פון גאַנצען וועלט־אידענטום. און דאָ שטעלט זיך די פראַגע: אויב די ישראל־מלוכה פּסל'ט די רבנים פון דער וועלט, טאָ ווי אַזוי וועלען גאָר די חוץ־לארצ'דיגע רבנים זיך גאָר אפילו וועלען ווען עס איז צוהערען צו אַזאַ הויפּט־רב וואָס איז בלויז אַ „ישראלי" און ניט קיין „יהודי".

און בכלל זינט ווען עקזיסטירען עס גרעניצען ביי אידען אין דעם ענין פון רבנות? זינט ווען קאָן עס אַ רב פון איין לאַנד ניט ווערען קיין רב אין אַ צווייטן לאַנד? די אידישע געשיכטע איז פול מיט ביישפּילען ווען ליטווישע רבנים זיינען געוואָרען רבנים אין דייטשלאַנד, אין ענגלאַנד און אַמעריקע און וואו ניט?

און ווידער צי האָט זיך ווען אַ לאַנד, אפילו גוי'אישע לענדער, ווען עס איז געמישט צווישען אידען פון וואַנען אַ קהילה וויל נעמען אַ רב? צי האָבען דען ניט מיט 72 יאָר צוריק (אין יאָר 1888) די אַמעריקאַנער אידען געבראַכט הרב יעקב יוסף פון ווילנע אַלס אַ הויפּט־רב פאַר ניו יאָרק? און פון וואַנען דען קומען אַלע מערסטע רבנים פון אַמעריקע?

זיינען דען ניט די אַמאָליגע באַרימטע רבנים פון בערלין, פּראַג, ווין, לאָנדאָן, פּרעשבורג געווען רבנים פון דער ליטע צי פון פּוילען?

זינט ווען האָבען אידען געפאָדערט אַ קאַנדידאַט צו רבנות זאָל גאָר זיין אַ בירגער פון דעם זעלבען לאַנד?

גאַנץ ריכטיג און שאַרף האָט די טעג באַמערקט אין דעם ענין הרב מרדכי קירשבלום, באַקאַנטער מזרחי פירער אין אַ שמועס מיט מיר. ער האָט געזאָגט: „אַ רב דאַרף זיין אַ בירגער נאָר אין ש"ס און פּוסקים... דאָס אַלעס. פון וועלכען לאַנד אַ רב קומט, איז ניט וויכטיג".

אפילו אונטער דער טערקישער רעגירונג זיינען די באַרימטסטע רבנים פון ירושלים, צי אָפיציעל צי ניט אָפיציעל, געווען פון ליטע, פּוילען, רוסלאַנד און אונגאַרן.

וואָס דענקט הרב טאָלעדאַנא, אַז אַ קאַזיאָנער ראַבינער וועט דיקטירען די אידען פון ישראל און פון דער וועלט?

אפילו ווען אין הויפּט־ראַבינאַט זיינען געזעסען גדולי תורה, האָבען זיך אידען נאָר אַלץ צוגעהערט אין

מיניסטעריום. דאַרף מען פאַרשטיין, איז אַ רעגירונגס אָפיס, כאָטש דער רעליגיע מיניסטער איז גראָד ביז היינט געווען אַ רעליגיעזער פאַרשטייער ווי דער פריערדיגער מיניסטער משה שפּירא, אָדער דער היינטיגער רב טאָלעדאנא.

עס קאָן דאָך אויך טעאָרעטיש געמאָלט זיין, אַז דער אפילו ניט קיין רעליגיעזער איד, פּונקט ווי עס דאַרף ניט זיין קיין רעליגיעזער איד, למשל, דער אינערן מיניסטער. קורץ: דער רעליגיע מיניסטעריום איז אַ מלוכה־אינסטאַנץ פּונקט ווי אַנדערע מלוכה׳שע אינסטאַנצן.

אויב הרב טאָלעדאַנאָ זאָל דאָס אויספירן, דאַן קאָן מיט דער צייט געוועהלט ווערן אַ הויפּט־רב מיט׳ן כח פון דער רעגירונג און ניט לויט די פאַרשטענדענישן און באַדער־

הרב טאָלעדאַנאַ האָט געוואָלט דורכפירן מיט׳ן כח פון געזעץ, האָט אַרויסגערופן די שאַרפסטע פּראָטעסטן פון דעם העכסטן רבנ׳ישן ראַט פון ישראל. דער העכסטער רבנ׳ישער ראַט האָט אים געוואָרנט, אַז אויב ער וועט דורכפירן די נייע רעגולאַציעס, וועלן זיי באַיקאָטירן די וואַהלן און זאָל דער רעליגיע מיניסטעריום אויסקלייבן אַ קאַזיאָנעם ראַבינער... אידן וועלן דעמאָלט וויסן וועמענ׳ס רב אַזאַ קאַזיאָנער ראַבינער וועט זיין. און עס פאַרשטעהט זיך, אַז דער הויפּט־ראַבינאַט וועט דאַן פאַרלירן זיין גאַנצן שטאַנד אין די אייגן פון דער אידישער וועלט.

אָבער די פראַגע איז אַ פיל טיפערע ווי עס קען אויסקוקן אויבערפלעכליך. עס גייט דאָ ניט דווקא אין דעם קאַנדידאַט אָדער יע־

אפילו ווען אין הויפּט־ראַבינאַט זיינען געזעסן גדולי תורה, האָבן זיך אידן נאָך אַלץ צוגעהערט און טאַקע גאָר שטאַרק צום „חזון איש״, בני ברק און צו רבי וועלוועלע בריסקער, אין ירושלים. כאָטש זיי האָבן קיין אָפיציעלן אַמט גאָר ניט געהאַלטן.

ביי אידן האָט שטענדיג געשפּילט אַ ראָלע דער גדול בתורה, צי ער האָט געטראָגן רעגירונגס־עפּאָלעטן צי ניט. דער ווילנער גאון איז ניט געווען אַפילו דער רב פון ווילנע און פונדעסטוועגן איז ער געווען ניט נאָר גרויס און אנערקענט אין ווילנע, נאָר אין דער גאַנצער וועלט. דאָס גלייכן איז געווען מיט רבי עקיבא אייגער, מיט רבי יצחק אלחנן, מיט׳ן נצי״ב, מיט רבי חיים בריסקער, מיט רבי מאיר שמחה דווינסקער און אַזוי מיט אַלע באַרימטע רבנים פון דער וועלט.

מיר זאָגן ניט, אַז מדינת ישראל אַליין האָט ניט גענוג גרויסע רבנים ביי זיך. אַוודאי האָט ישראל זעהר אַ סך גאונים און גדולים בתורה. והא ראיה, אָט זיינען דאָך צוויי קאַנדידאַטן צום הויפּט־ראַבינאַט טאַקע פון ישראל אַליין. אָבער אין דער זעלבער צייט טאָר מדינת ישראל ניט אויסשליסן די גרויסע רבנים פון חוץ לארץ פון צו זיין קאַנדידאַטן צום הויפּט־ראַבינאַט.

די צוויי נייע תקנות פון הו״ב טאָלעדאַנא וועגן „עלטער״ און וועגן „בירגערשאַפט״ זיינען ניט נאָר ניט קיין גערעכטע, נאָר זיי זיינען הימעל־שרייענדיג אומגערעכטע. ווען אַ גוי׳אישע לאַנד וואָלט געוואָלט איינפירן אַזעלכע תקנות געגען אידן, וואָלטן דאָס אידן באַטראַכט פאַר אַ גזירה.

און זינט ווען איז עלטער, אין די זיבעציגער יאָרן, אַ חסרון ביי אידן פאַר אַ רב? ביי אידן איז גאָר פּונקט פאַרקערט: „זקני תלמידי חכמים כל זמן שמזקינים דעתן מתישבת עליהן״. תלמידי חכמים, וואָס עלטער זיי ווערן אַלץ רייפער און געזעצטער ווערן זיי אין זייער פאַרשטאַנד.

און ווידער: אויב דער ישראל פּרעמיער און דער ישראל פּרעזידענט קאָנען זיין עלטער ווי 70 יאָר, טאָ פאַרוואָס זאָל דער הויפּט־רב פון ישראל ניט טאָרן זיין עלטער ווי 70?

ס׳איז צו האָפן, אַז די נייע גזירות וואָס הרב טאָלענדאַנאַ, דער רעליגיע־מיניסטער, וויל איינפירן וועלן בטל ווערן איידער זיי וועלן נאָך קומען צו די געזעצגעבענדע אויטאָריטעטן. נאָר עס דאַרף געזאָגט ווערן, אַז אפילו דער טראַכטען א׳ פּלאַנירן פון אַזעלכע מאָדנע פּראָצעדורעס געגען רבנים פון דער וועלט, איז ניט שעהן פאַר דער אידישער מדינה, וועלכע די אידן פון דער גאַנצער וועלט האָבן איר געבויט און בויען איר נאָך איצט.

ווען מען פּסל׳ט אַ רב פון אַמעריקע, מיינט עס, געפּסל׳ט גלייכצייטיג די אידן פון אַמעריקע, ווייל נאָך אַלעמען איז דאָך אַן אַמעריקאַנער רב אויך אַן אַמעריקאַנער איד.

און די אידן פון אַמעריקע האָבן זיכער ניט פאַרדינט אַזאַ סאָרט מאָדנע און אומפריינדליכע באַהאַנדלונג.